

Frå verst til best

For drygt eitt år sidan var Nasjonalbiblioteket langt frå å innfri krava til veksling mellom nynorsk og bokmål. No har ein snuoperasjon gjort statsorganet til eit språkleg føredøme.

AV LARS IVAR NORDAL

Vi bestemte oss for at dette skal vi klare. I fjor var nynorskprosenten så låg som 4 % i somme kategoriar. Det er beint fram flautt, seier Ida Berntsen, avdelingsdirektør for kulturformidling og informasjon ved Nasjonalbiblioteket.

I Noreg er alle statsorgan omfatta av *lov om målbruk i offentleg teneste*. Denne lova set språklege krav. Mellom anna skal sentrale statsorgan veksle mellom målformene i alt dei skriv i sosiale medium, på nettet, i trykte publikasjonar og i stillingslysingar. Kravet er at kvar målform skal nyttast i minst 25 % av innhaldet i kvar kanal.

– Då eg byrja ved Nasjonalbiblioteket for halvanna år

sidan, sa eg tydeleg at vi måtte gjere noko med målbruken i organisasjonen. Vi skal følge norsk lov på same måten som andre statsorgan. Det var mitt ansvar som avdelingsdirektør å skape rutinar for å nå dette målet, seier Berntsen.

I avdelinga ho leier, arbeider tolv personar. Dei er ansvarlege for alt som blir publisert på nettsidene til Nasjonalbiblioteket.

– Vi byrja med å kartleggje kva type tekstar vi publiserer, og kor mykje tid vi har til å skrive dei ulike tekstane. Vi såg raskt at vi publiserer ein drøss med korte tekstar, som skal kjapt ut på nett og i sosiale medium. Då var det avgjerande å syte for nok nynorsk i desse kanalane.

I staben er det éin person som bruker nynorsk som hovudmål til dagleg. Ho fekk ansvaret for å skrive dei korte tekstane til sosiale medium. ►

Avdelingsleiar Ida Berntsen i Nasjonalbiblioteket
Foto: Nasjonalbiblioteket

Oi, på nynorsk!

Blir du usikker når du skal skrive nynorsk?

I dette nettkurset får du verktøy som gjer deg tryggare på å bruke nynorsk i arbeidskvardagen. Du finn kurset på læringsplattforma difi.no og sprakradet.no.

- Samstundes vart sju andre sende på nynorsk kurs hjå Språkrådet.

– I dag er det fleire i staben som skriv tekstar på nynorsk. Dei rådspør gjerne «primærnynorskbrukaren» vår når dei er i tvil, seier Berntsen.

Systematisk arbeid

Staben skjønna raskt at språkmedvitet aldri kan kvile om ein skal lukkast med arbeidet.

– I byrjinga fekk vi ein vekkjar: Alle hadde kjensla av at vi skreiv mykje nynorsk, men då vi målte, var det ikkje så store utslag på tala. Vi lærte at nynorskbruken fort dabbar av om ein ikkje følgjer med, fortel Berntsen.

Nasjonalbiblioteket brukte Google-søk på ordpara *ikkje/ikke* og *frå/fra* for å finne fordelinga mellom målformene. Det er den same søkjemetoden som Språkrådet rår statsorgana til å bruke i den årvisse rapporteringa om målbruken i verksemda.

– Det er viktig å måle undervegs. Til ein god rekneskap trengst det tal for kvar månad, meiner Berntsen.

Direktøren i Språkrådet, Åse Wetås, er imponert over snuoperasjonen til biblioteket.

– Der det er vilje, er det òg veg. Nasjonalbiblioteket har vist at ein kan gå frå verst til best i klassen på kort tid, seier språkdirektøren.

Lågare terskel

Berntsen trur mange bokmålsbrukarar kvir seg for å skrive nynorsk fordi dei er redde for å gjere feil.

Det er hjelp å få for dei som blir usikre når dei skal skrive nynorsk. I juni lanserer Språkrådet eit nytt nettkurs for offentleg tilsette. Kurset «Oi, på nynorsk!» tek opp dei vanlegaste utfordringane folk møter når dei skal skrive nynorsk.

Språkdyrking gjev grasrotforskning

Omgrepet *citizen science* viser til det at vanlege folk forskar eller kjem med viktige bidrag til forskning. Slik forskning skal altså utfylle den akademiske forskinga. Omgrepet har breidd seg dei siste åra, og mange har etterlyst eit godt norsk ord.

Universitets- og høgskolerådets termgruppe har nyss diskutert saka og tilrår *grasrotforskning*. Blant fleire andre ordkandidatar som også er i bruk (*folkeforskning*, *dugnadsforskning*, *borgarforskning*, *amatørforskning*), utmerkar *grasrotforskning* seg som eit godt ord utan uheldige konnotasjonar og assosiasjonar som fleire av dei andre kan ha.

Føreleddet *grasrot-* er dessutan produktivt i fleire nyordsdanningar i norsk. Språkrådet sluttar seg til tilrådinga frå termgruppa og vonar at ordet vil spire i språket.

Svenskene priser klart lovspråk

Södertörns tingsrätt har fått det svenske Språkrådets klarspråkspris Klarspråkskristallen for sitt systematiske arbeid med språket i dommer og andre rettslige avgjørelser.

Juryen berømmer domstolen for å ha integrert klarspråksarbeidet i alt arbeid med kvalitet og saksbehandling. Domstolen har 230 ansatte, og alle personalgrupper er involvert. Domstolen har egne retningslinjer for domsskriving som den stadig forbedrer gjennom tekstanalyser og ved å undersøke om mottakerne forstår dommene. Klarspråksarbeidet holdes levende ved at kolleger lesar hverandres tekster, og gjennom foredrag som domstolen holder for andre domstoler og myndigheter.

– Om vi ikke kan forklare på en forståelig måte hvorfor vi dømmer som vi gjør, får vi ikke tillit fra dem som er i kontakt med oss, sa lagmann Petra Lund da hun tok imot prisen på vegne av domstolen.

Man kan følge domstolens klarspråksarbeid på tingrettens blogg: domarbloggen.se.

Kurset skal gjere brukarane tryggare på å bruke nynorsk i arbeidskvardagen.

– Vi håper kurset gjer at fleire vågar å bruke nynorsk. Det er ikkje så vanskelig som du kanskje trur. I kurset lærer du enkle grep som kan gjere nynorsken din mange hakk betre. Vi veit at det er eit stort behov for nynorsk kurs i offentleg sektor, og vi trur mange vil ha nytte av kurset, seier Wetås.

I tillegg gir Språkrådet «fysiske» ny-

norsk kurs til statstilsette, eit tilbod som mellom andre Nasjonalbiblioteket har nytta. I fjor heldt Språkrådet tjuve slike kurs.

– Det er vel og bra å sende tilsette på kurs, men det viktigaste er likevel å setje seg eit mål, meiner Ida Berntsen.

– Eg trur leiarar beint fram må bestemme seg for å lukkast på dette feltet. I staben vår var det stor vilje, ikkje berre til å bli litt betre, men til å stette krava i lova heilt og fullt. Det har gitt resultat.

Hvordan fungerer den digitale dialogen?

Stadig flere offentlige virksomheter yter tjenester gjennom sosiale medier eller chattetjenester. Men hva skjer egentlig i denne digitale dialogen? Hva slags problemer må håndteres av dem som sitter ved tastaturet? Dette har forskerne Andreas Nord og Marie Sörlin ved Göteborgs universitet undersøkt. De har gransket 639 henvendelser til den svenske kommunen Huddinges digitale servicesenter.

Forskningen viser blant annet at det er overraskende lite aggresjon og klaging i samtalen på nett. De ansatte ved det digitale servicesenteret bruker langt flere vennlige ord og fraser (såkalte

vennlighetsmarkører) enn i tradisjonell saksbehandling. Samtalene bærer preg av sosialt småprat. Dette kan bli et problem dersom det oppfattes som kunstig og påklistret, men forskerne slår fast at det ser ut til å fungere godt i denne tjenesten. En vennlig tone kan selvsagt ikke alltid dekke over et negativt budskap, men det ikke tvil om at vennlighet lønner seg.

Du finner en artikkel om undersøkelsen på nettsidene til Göteborgs universitetsbibliotek. Artikkelen heter «Med vardagens eller myndighetens ord?» og er publisert i en større publisasjon.

Ta kommando over setningene!

Det er ikke det samme hvor vi setter komma. Et riktig plassert komma letter lesingen og gjør meningen klarere, mens et feilplassert komma kan skape forvirring og i verste fall endre betydningen.

Komma kan tydeliggjøre hvilke setningsledd som hører sammen. Det er spesielt nyttig når setningen er lang og komplisert.

Her er de viktigste kommareglene. Sett av litt tid til komma-drill, så kan du briljere i både i arbeids- og selskapslivet.

Komma mellom ledd i oppregninger

*arv, gave eller forskudd
marsipankake, sjokoladekake og ostekake*

Legg merke til at det ikke skal være komma foran *og* og *eller*.

Komma før og etter svarord, tiltaleord og utrop

*Hei, Lars!
Ja, vi vil gjerne delta på seminaret.*

Komma før *men*

*Kommareglene er viktige, men det er ikke mange som kan dem.
Borte bra, men hjemme best.*

Komma før og etter forklarende tillegg og innskutt informasjon

*Direktøren i Språkrådet, Åse Wetås, skal lede debatten.
Alle passasjerer, både store og små, får en liten kake hver.*

Her fungerer kommaene nesten som en parentes. Innskuddet, altså det som står mellom kommaene, kan sløyfes uten at setningen mister meningen.

Disse reglene kjente du sikkert fra før. Men nå må du sette ned lesetempoet litt, for her kommer regler som forutsetter at du vet hva en setning er.

Komma mellom to sidestilte helsetninger som er bundet sammen med *og* eller *eller*

En helsetning er en fullstendig setning med subjekt og verb i presens eller preteritum.

Direktøren kan lede debatten, eller en av seksjonslederne kan gjøre det.

Lars spiser kake, og hunden får smulene.

Et lite tegn med stor betydning

Gutten Svarte-Petter er tiltalt for å ha ranet vitner i retten nå.

Denne setningen åpner for to mulige tolkninger, selv om ikke begge tolkningene er like sannsynlige.

Tolkning 1: Gutten, som heter Svarte-Petter, er tiltalt for å ha ranet vitner i retten nå i dette øyeblikk.

Tolkning 2: Den gutten (som) Svarte-Petter er tiltalt for å ha ranet, vitner i retten nå.

Komma etter leddsetninger

En leddsetning er en ufullstendig setning som begynner med f.eks.

hvem, hva, hvordan, hvis, om, når, da, at, som. Leddsetninger inneholder alltid et verb i presens eller preteritum.

Dersom søknaden sendes inn etter fristen, blir den ikke behandlet.

Når du kommer for sent, får du ikke kake.

Den dokumentasjonen som er sendt inn, er ikke tilstrekkelig.

Kaka (som) vi spiste i går, var god.

To slags som-setninger: ett eller to komma?

Begge disse setningene har komma på rett plass, men de betyr ikke det samme. Hvor mange ble forsinket? Løsning nederst på siden.

A Passasjerene, som skulle til Florø, ble forsinket.

B Passasjerene som skulle til Florø, ble forsinket.

Ikke komma etter preposisjonsuttrykk og andre ledd som ikke har setningsform

Ved søknad om godkjenning (**ikke komma!**) skal man legge ved legeerklæring.

Leddsetning eller ikke?

Er du usikker på om du har med en leddsetning å gjøre? Se om du finner et verb i presens eller preteritum.

For å rekke fristen må vi sette i verk tiltak.

Verb i infinitiv

For at vi skal rekke fristen, må vi sette i verk tiltak.

Verb i presens

Løsning: A: Alle passasjerene ble forsinket, og de skulle alle til Florø. Her er den innskutte relativsetningen (som-setningen) et forklarende tillegg til subjektet. Den kan sløyfes, og setningen gir fortsatt mening. **B:** Bare de passasjerene som skulle til Florø, ble forsinket (altså en undergruppe av passasjerene). Her er relativsetningen en del av subjektet, så den kan ikke sløyfes.

SPRÅKTIPS

FOR BOKFINKER

Anselig forskjell

Tre ord som ofte blandes sammen, er *anselig*, *uanselig* og *unnselig*. Husk at ingen av dem skal skrives med mer enn én e!

Anselig betyr 'betydelig', 'temmelig stor': et anselig beløp.

Uanselig betyr det motsatte av *anselig*, nemlig 'ubetydelig', 'lite iøynefallende': en uanselig, liten skikkelse.

Unnselig skrives med én u og betyr 'sjenert' eller 'beskjeden'. En unnselig person kan sikkert føle seg nokså uanselig, men pass likevel på at du ikke forveksler *unnselig* med *uanselig*.

FOR MÅLTROSTAR

Antal andelar?

På nynorsk er ord som byrjar med stavingar som *an-* og *be-* eller endar på til dømes *-heit* eller *-else*, mindre brukte enn dei tilsvarande orda på bokmål. Nokre er rett nok heilt gjengse på nynorsk òg (som *openheit* og *begynne*), men det finst gode avløyssarar til dei fleste av dei.

Andel og *antall* skriv vi ofte på bokmål. På nynorsk bruker vi helst *del* og *tal*. Ofte trengst det ein preposisjon i tillegg. Vi kan til dømes skrive at *delen av eldre i folkesetnaden har auka*, eller at *talet på virusåtak har gått opp*.

Åtak er forresten ein god avløyssar til *angrep*, sjølv om vi finn båe orda i ordboka.

SPRÅKEGGET

Bidrag til denne spalten er verpet av skrivende folk i stat og presse. Dette egget kom gjennom statskanalen:

Brunsneglene sprer seg som varmt hvetebrød.

Med dette har begrepet *sneglefart* fått et helt nytt innhold.

Postdok

Postdoktor og kortformen *postdok* er nylig blitt normerte skrivemåter i bokmål og nynorsk.

Postdoktor er i dag veletablert i universitets- og høyskolesektoren som betegnelse på en tidsbegrenset vitenskapelig stilling som innehas av en person med doktorgrad.

Ordet *postdok* har kommet inn i norsk fra engelsk, der *postdoc* er en kortform av *postdoctoral (researcher)*. Ordet *postdoktor* er dannet sekundært i norsk.

Du kan lese om normeringsarbeidet til Språkrådet i Statsspråk nr. 4 i 2016. Retningslinjene for normeringsarbeidet og nye normeringsvedtak finner du på Språkrådets nettsted.

DIKTET

Stillhet er en venn

Stillhet er en venn som alltid hører hva du tenker på
Stillhet er en venn som holder rundt ditt øre når du sover

Levende når du er her, stillheten er like ved
Krevende når du ikke er den ditt hjerte danser med

Stillhet er en venn, en pause i en deilig sommereng
Stillhet er en venn, et møte med din egentlige side
Stillhet er i den du er, i drømmen som maler ditt liv
Stillhet er når du er den ditt hjerte danser med

Dag Fransson

Ett eller to ord?

Ifølge og *i følge* betyr ikke det samme.

De kom *i følge* = De kom sammen.

Ifølge Aftenposten ... = Etter det Aftenposten melder ...

Ifølge er en preposisjon som betyr 'i samsvar med', 'i kraft av', 'i henhold til' eller 'etter'. *Ifølge* skrives i ett ord.

Eksempler på bruk:

Ifølge avtalen skal beløpet utbetales straks.

Ifølge ordføreren har meglerhuset lurt kommunene.

Eksempler på andre uttrykk som skrives i ett ord:

iblant, idet, imens, imot, især.